

Nya tingshuset i kvarteret Älvkvarnen

Artiklar i Tidningen Trollhättan 1938 och 1955
med bilder från Innovatums bildarkiv.

Flundre, Väne och Bjärke häraders tingshus.

Trollhättan i december 2016
Annika Hjortkap

Drottningtorget med omnejd innan nya tingshuset.
Foto år 1933.

Tingshuset klart för inflyttning till sommaren Omstridd byggnad färdig till det yttre

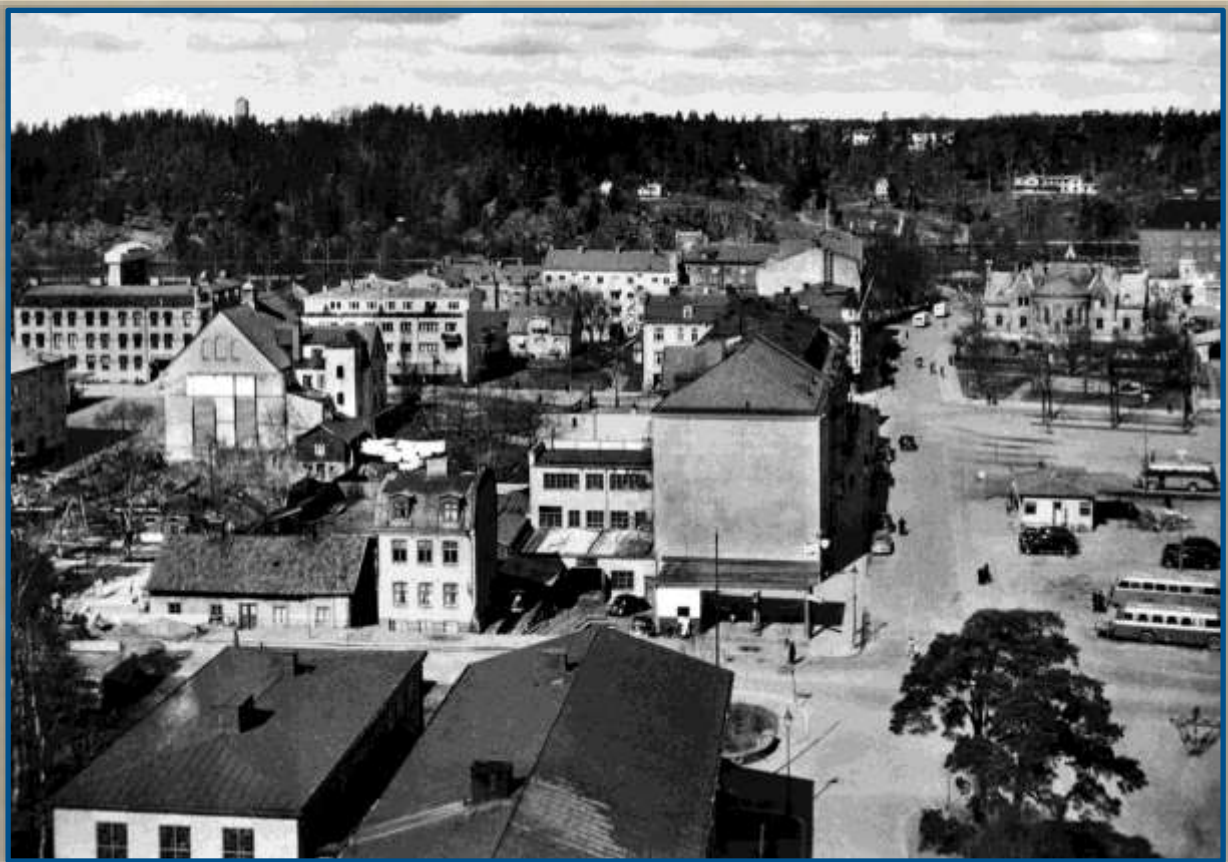
Artikel i Tidningen Trollhättan fredagen 7 januari 1938.

Arbetet med Flundre, Väne och Bjärke häraders tingshus i Trollhättan har nu kommit så långt att man börjar att kunna få en mera tydlig bild av hur byggnaden kommer att ta sig ut i fullt färdigt skick. De arbeten som beröra exteriören äro nämligen i det närmaste klara men i det inre av byggnaden återstår ännu en hel del att göra innan densamma kan tagas i bruk, vilket beräknas ske den första augusti innevarande år. Utvändigt skall vidare en del terrassering och planering ske ned mot gatan.

Byggnaden består som bekant av två partier, förenade med en sammanbindningsgång. I den större byggnadsdelen – den mot norr belägna – kommer domarkansliets lokaler att inrymmas varjämte det i andra våningen blir bostad för häradshövdingen med mera. I den mindre byggnaden inrymmas tingsalen, åklagare- och vittnesrum, bostad för vaktmästaren och dylikt.

Med hänsyn till otillräckligheten av de utrymmen som domsagan för närvarande disponerar över kan man förutsätta att den nya byggnaden kommer att fylla ett stort behov. Säkerligen kommer domsagens personal att bliva nöjd med de nya lokalerna. Att den stora allmänheten icke kan vara tillfreds med husets utseende är en annan

sak, men man kan dock ej underlåta att i sammanhanget giva uttryck åt den allmänna meningen att ett stort allvarligt missgrepp skett då byggnaden förlades till denna dominerande plats. Den må fylla hur stora anspråk som helst ifråga om lämpligheten som tingshus – dess utseende är dock sådant att det är fullkomligt oförklarligt hur en arkitekt kan visa en så markant brist på förståelse för sin uppgift. Lika oförklarligt är det hur det hela kunnat få passera utan att de myndigheter som ha att svara för byggnadsärendena inom staden slagit larm på allvar. Drättselkammaren opponerade sig visserligen omsider, men då var det för sent att göra något åt saken. Nu står huset där med utseende som en mindre mekanisk verkstad eller större bensintapp utan minsta balans mot omgivande byggnader och förstör för all framtid ett område där man alltid trott att en mera monumental bebyggelse skulle få växa upp. Även om nu garagestilen av en arkitekt anses som den lämpligaste för en tingshusbyggnad så måste väl dock någon hänsyn tagas även till omgivningens karaktär och för övrigt voro väl vederbörande byggnadsakkunniga oförhindrade att försöka erhålla en annan ej fullt så framskjuten plats för anläggningen, varvid dess yttre utförande blivit av mera sekundär betydelse. Som det hela nu gestaltat sig är det förklarligt och berättigat om missnöjet bland stadens befolkning är allmänt. Ofta måste väl lekmanförståndet giva vika för vad sakkunskapen vill, men då resultatet blir sådant som i detta fall är det befogat att undra om det inte är mera fel på sakkunskapen än lekmanförståndet.

Taken på nya tingshuset närmast till vänster och längre bort till syns höger gamla tingshuset.

Foto år 1947 av Hemmingzon.

Tingshusets invigning blev en ståtlig högtid

Vacker lokal verkar folkuppfostrande

Tal av hovrättspresidenten G. Bendz

Totalkostnaden för tingshuset 396 000 kronor

Artikel i Tidningen Trollhättan tisdagen 11 oktober 1938.

Flundre, Väne och Bjärke nya tingshus i Trollhättan invigdes på lördagen under högtidliga former. Invigningsakten ägde rum i tingshuset och därefter följde middag på Trollhättans stadshotell. Då justitieminister Westman blivit förhindrad att infinna sig förrättades invigningen av presidenten i Göta hovrätt Gunnar Bendz.

Tingshuset stod i festskrud med blågula fanor vajande på stängerna kring terrassen mot torget, då det på lördagen invigdes. Över hundratalet personer hade erhållit inbjudan till den högtidliga akten som ägde rum i den med blommor dekorerade tingssalen. Justitieminister Westman hade beklagligt nog på grund av sjukdom blivit förhindrad att infinna sig, men de högre rättsvårdande myndigheterna voro ändå synnerligen väl representerade genom presidenten i Göta hovrätt Gunnar Bendz, statssekreteraren i justitiedepartementet Gunnar Dahlman, expeditionschefen i departementet Carl Romberg och kanslirådet C. G. Bruno. Vidare märktes bland de närvarande landshövding Axel von Sneidern, landssekreterare E. Lindgren och landskamrer Carl Malm, häradshövdingarna i angränsande domsagor, representanter för statens verk samt Trollhättans stad, åklagare och advokater, förutvarande befattningshavare vid domsagan med flera. På tingssalens ena långvägg hängde det av konstnären Gustaf Carlström utförda porträttet av framlidne häradshövding Tycho Colleen, på båda sidor flankerat av porträtt av de båda tidigare häradshövdingarna Lewin och Strandmark.

Klockan halv fem tog den högtidliga akten sin början. Programmet inleddes med sång av manskören Harmoni under ledning av musikdirektör Hilmer Persson. Kören utförde med kraft och god samsjungning Widéns "Hymn till Västergötland". Härefter tog tingshusbyggnadskommitténs ordförande häradshövding Orvar Bäcksin till orda och hälsade å tingshusstyrelsens vägnar de närvarande välkomna, varvid han särskilt vände sig till de officiella representanterna. Häradshövding Bäcksin gav en kort översikt över tingsförhållandena i domsagan under gamla tider. Före år 1896 höllos tingen för Väne härad i Gärdhem, för Flundre i Lilla Edet och för Bjärke i Sollebrunn. Som tingshus användes förhyrda lokaler, i allmänhet gästgivargårdar och anordningarna voro ofta synnerligen primitiva. I och med att de tre häradena sammanfördes till ett tingslag förlades tingsstället till Trollhättan och ett tingshus uppfördes, representativt för tidens byggnadsstil och för sin tid mycket tillfredsställande ordnat. Då häradshövding Colleen blev domhavande flyttades även kansliet till Trollhättan. Detta hade tidigare varit förlagt till Vänersborg, där de förutvarande häradshövdingarna varit bosatta. Så småningom blevo emellertid lokalerna allt mer och mer otillräckliga och särskilt var det svårt att ordna behövliga arkivutrymmen. Förslag framkom först om ombyggnad av det förutvarande tingshuset men man beslöt senare att uppföra en helt ny byggnad, ett

beslut som vi nu se förverkligat på ett sätt som under den tid de nya lokalerna varit i bruk visat sig vara synnerligen lyckligt.

Häradshövding Bäcksin ägnade i sitt anförande några minnesord åt häradshövding Colleen, vars initiativ och aldrig svikande energi betytt mycket för det nya tingshusets tillkomst, ehuru han ej fick vara med om att se sina planer fullbordade.

Under tjugotre år beklädde häradshövding Colleen sin befattning i Trollhättan och omfattades av alla med vördnad såsom en skicklig, noggrann och rättrådig domare, vars intresse för allmänna angelägenheter även var samhället till stor nytta. För att hylla hans minne har tingshusstyrelsen beslutat låta måla hans porträtt, vilket nu utförts av konstnären Gustaf Carlström. För häradsrätten och tingsmenigheten skall porträttet alltid erinra om häradshövding Tycho Colleen.

Redogörelse för arbetet

Tingshusbyggnadskommitténs sekreterare redaktör Carl Frenberg lämnade härefter en redogörelse för arbetet med fastighetens uppförande.

– Jag behöver säkerligen ej betona, sade talaren bland annat, att bakom de nakna fakta som ligga till grund för min redogörelse, döljer sig en kollektiv arbetsprestation av ganska betydande mått. Vi våga även beteckna resultatet som gott och kunna känna oss tillfredsställda med detsamma. Vi tro även att den så kallade allmänna opinionen, vilken haft sin särskilda uppfattning om såväl detta tingshus som alla andra byggnadsverk i staden, så småningom skall lära sig att se det sköna i det som är lämpligt för sitt ändamål.

Talaren gav så en rekapitulation av byggnadsfrågan och dess utveckling. Ombuden för de tingshusbyggnadsskyldiga beslutade vid sitt sammanträde den åttonde april 1936 att av Kungliga Vattenfallsstyrelsen inköpa erbjuden tomt om 2 330 kvadrater och att därå uppföra ett nytt tingshus i huvudsaklig överensstämmelse med av länsarkitekt Allan Berglund uppgjorda skissritningar för en beräknad kostnad av 290 000 kronor. Sedan övriga förarbeten slutförts tillsattes en byggnadskommitté bestående av utom talaren själv häradshövding Colleen ordförande, ingenjör Ragnar Lilljekvist och godsägare Lennart J:son Mark å Kalltorp. Suppleanter voro byggmästare K. A. Andersson och ingenjör Sigurd Stridsberg. Denna kommitté har senare undergått åtskilliga förändringar beroende på häradshövding Colleens sjukdom och frånfalle. Som ordförande hade utom talaren fungerat byggnadskamrer Arvid Brandt som tillträdde vid ingenjör Lilljekvists avresa till Polen och som i sin tur avlöstes av häradshövding Orvar Bäcksin. Adjungerande ledamot och kontrollant för bygget har varit ingenjör Hugo Ekeblom.

Sedan ritningarna godkänts av vederbörande myndigheter infordrades entreprenadanbud å fastighetens uppförande, varvid det av byggnadsfirma Forsgren & Johansson i Göteborg ingivna anbudet godtogs, vilket för tingshuset med varmgarage slutade på 263 000 kronor. Vissa arbeten, såsom värme, ventilation och sanitära anläggningar, alla elektriska anläggningar, målning och dekorerung i tingsalen och vestibulen med mera voro dock ej medräknade. Till konstruktörer

för värme, ventilation och sanitära anläggningar antogs Hüge Theorells Ingenjörbyrå, Stockholm och till konstruktör för det elektriska ingenjör Karl G. Eliasson, Göteborg.

Till entreprenörer för värme och sanitära anläggningar antogs Axel Högbergs Rörledningsaffär, Borås vars anbud slöt på 38 600 kronor. Entreprenör för den elektriska starkströmsanläggningen blev firma Lundqvists elektriska i Trollhättan för 7 443 kronor samt för telefon, åskledare och visaranläggning med mera firma Johansson & Hagström, likaså Trollhättan vars anbud slöt på 4 680 kronor. Utöver i huvudentreprenaden ingående arbeten har tillkommit bland annat inredandet av ett gasskyddsrum i källaren för en kostnad av 3 900 kronor exklusive järndörrar, tätning och målning med mera. Tingshusbyggnaden inrymmer förutom tingsalen med tillhörande överläggningsrum en rymlig kansliavdelning med fastighetsarkiv, vestibul, rum för åklagare, advokater och vittnen. Våningen en trappa upp inrymmer bostadsrum för notarier och nämndemän, en dubblett avsedd för sekreteraren i domsagan samt vaktmästarbostad. Längst åt öster i samma våning har härads-hövdingen sin bostad. I källaren finnes förutom pannrum och gasskyddsrum matkällare, tvätt- och torkrum med mera, rymliga förrådslokaler och dito arkiv.

Byggnaden har till dato kostat 325 677:03 vartill kommer för inköpt tomtmark 42 000 kronor, tillhopa 367 677:03. Emellertid kunna vi, sade talaren, infövänta räkningar å ännu cirka 28 000 kronor, vadan byggnaden jämte tomt kommer att representera ett värde av cirka 396 000 kronor.

Förutom de tidigare nämnda entreprenörerna ha följande firmor anlåtats för arbeten eller leveranser: målningsarbetet har utförts av firma Svensson & Börjesson, Trollhättan, dekorering av artisten Yngve Lundström, Stockholm, snickerierna av Upphärads Snickerifabrik, stenbeklädnad med mera av Trollhättans Gravvårdsindustri, plåt- och koppararbetena av Bröderna Prim, Trollhättan, glasinsättningar av Trollhättans glasmästeri, Karl Back, smidesarbetet av firma Hartvig Andersson, Trollhättan och trappräcken med mera av Korp & Söner, Vänersborg. Större delen av möbleringen har levererats av AB Ferd. Lundqvist, Göteborg och den elektriska armaturen av AB Nordiska Kompaniet, Stockholm.

Invigningstal av hovrättspresidenten

Invigningstalet hölls härefter av hovrättspresidenten G. Bendz.

Under de gamla tider då landskapslagarna ännu gällde funnos ej tingshus, sade hovrättspresidenten. Tingen höllos under bar himmel och så var även förhållandet sedan den allmänna landslagen vid 1300-talets mitt kommit till. Senare övergick man till att hålla tingen i särskilda "tingsstuvor", vilka enligt många vittnesbörd voro av synnerligen primitivt slag. Utvecklingen har gått mot allt större förbättringar på detta område. Ur rättsvårdens synpunkt kan det ej heller skattas högt nog att rättsförhandlingarna få äga rum i värdiga lokaler som kunna stämma sinnet till allvar och skapa aktning för rättens majestät. En tillfredsställande lokal har även en folkuppfostrande betydelse; skick och ordning iakttages lättare och bättre om miljön inger aktning. Det hedrar de tingshusbyggnadsskyldige i vårt land att de alltid ställt sig så förstående för detta krav.

Drottningtorget med tingshuset till vänster vid Drottninggatan. Foto år 1950.

Drottningtorget med tingshuset till höger vid Gärdhemsvägen. Foto år 1983.

Vi stå nu inför fullbordandet av en byggnad som utgör ett värdigt säte för rättsskipningen i denna ort. Den uppfyller alla krav på ändamålsenlighet och man har anledning att lyckönska domsagan, häradshövdingen och alla som äro knutna till rättsvården här för tillkomsten av det nya tingshuset.

Samhället och rättsordningen ha utvecklats sida vid sida i vårt land, vilket ju för övrigt är helt naturligt då de förutsätta och äro beroende av varandra. Om vårt svenska samhälle gäller att det utvecklas på inhemsk grund. Det har ej varit några språng i utvecklingen – sten har fogats till sten och på så sätt har vårt samhällsskick byggts upp till en form som vi med rätta äro stolta över. Vårt samhällsstyre har sedan äldsta tider karaktäriserats av att folket självt deltagit i den allmänna angelägenheternas avgörande. Det har varit så även då det gällt rättsväsendet. Det har organiskt vuxit fram på egen grund även om värdefulla impulser utifrån ha mottagits. Det folkliga inslaget i underrätterna – häradsnämnden – har varit av stort värde. Nämnden har icke blott haft sin funktion att fylla i rätten utan även givit folket möjlighet att följa rättsskipningen genom sina egna representanter, vilket skapat förtroende och givit rättsordningen ökad auktoritet.

Genom vapengny gav i forna tider tingsmenigheten sin mening till känna. En sådan samverkan mellan allmänheten och rättvisans representanter passar ej vår tid och en domare måste vara fri från intryck av alla opinionens vindkast. Vi må dock önska att den rätt som skall utövas alltid må stå i kontakt med det allmänna rättsmedvetandet. Må i denna sal alltid skipas rätt efter lag och dess rätta förstånd som det så kort men uttrycksfullt heter i vår rättegångsbalk. Med dessa ord ber jag att få förklara denna byggnad invigd för sitt höga ändamål, slöt presidenten Bendz.

Statssekreteraren i justitiedepartementet Gunnar Dahlman tog härefter till orda och framförde en hälsning från justitieministern. Statssekreterare Dahlman erinrade om att många nya tingshus tillkommit under senare år och uttryckte sin glädje över detta om intresse för rättsskipningen vittnande förhållande. Det är med stor tillfredsställelse man ser den omsorg och den frikostighet som kommit till uttryck för att här ordna tingshusfrågan. Å justitiedepartementets vägnar framfördes en lyckönskan till domsagan.

Invigningsakten avslutades härefter av sångarna som utförde "Sveriges flagga" samt "Biskop Tomas frihetsång". Tillfälle var härefter berett för de närvarande att bese tingshusets vackra och ändamålsenligt lokaler.

Klockan sju ägde middag rum i stadshusets festsal. Redaktör Carl Frennberg hälsade här å tingshusstyrelsens vägnar de närvarande välkomna. Häradshövding O. Bäcksin hyllade gästerna och tackade för det erkännande som från högre myndigheter kommit det nya tingshuset till del. Talet slöt med utbringande av en skål för gästerna. Senare avtackade häradshövding Bäcksin alla som medverkat vid tingshusets tillkomst, arkitekt, entreprenörer med flera. Länsarkitekt Allan Berglund returnerade tacket till tingshusstyrelsen och minde dessutom om häradshövding Colleens samt ingenjör Lilljekvists insatser för tingshusets tillkomst. Gästernas tack framfördes av hovrättspresident Bendz som även utbringade ett kraftigt besvarat leve för nya tingshuset. Ett telegram anlände under aftonen från

justitieministern av följande lydelse: "Ledsen hindrad närvara framför jag erkänsla för tingshusbyggnadsskyldigas offervilja och bästa välönskningar för arbetet i det nya tingshuset". Telegram anlände även från civilingenjör Ragnar Lilljekvist, Katowice, Polen, tidigare nämndeman och verksam kraft i byggnadskommittén.

En festlig och glad stämning präglade den synnerligen väl arrangerade festligheten och samvaron avbröts först efter midnatt.

Rättvisans gudinna pånyttföddes i vestibulen i nya tingshuset.

Artikel i Tidningen Trollhättan tisdagen 1 februari 1955.

En ytterst respektingivande dam är det första som möter blicken när man sedan några dagar tillbaka träder in i vestibulen på tingshuset i Trollhättan. Den värda damen är fru Justitia, rättvisans gudinna och mästare till gipsfiguren är ingen mindre än Carl Eldh.

För äldre trollhättebor är skulpturen ingen ny bekantskap. Den har nämligen tidigare varit placerad i gamla tingshuset, nuvarande biblioteket, från början av 1900-talet fram till 1937, då den bars ner i en källare, där den fick ligga utan att någon brydde sig om den.

Men vid ett besök av konservator Hellström, Skara, återupptäcktes skulpturen och en omvärdering ägde rum som fick till följd att skulpturen för några dagar sedan placerades i nischen i det nya tingshuset, berättar nämndeman Carl Frennberg, som är ledamot i tingshusbyggnadsskyldige.

Fru Justitia som nu går sin renässans till mötes är en ståtlig dam med svärdet och vågen som typiska attribut. Under tiden som hon legat bortglömd och ratad i källaren i det gamla tingshuset var symboliskt nog hennes svärd brutet, men det var mera av en olyckshändelse än en avsiktlig nedrustning av hennes rättskipningsvapen.

Så därför är det inte mer än rättvist att rättvisans symboliska uppenbarelse blivit uppiffad och att vestibulen också fått en ny make up nu när hon återtar sin forna ställning i tingshusvestibulen. Det har målats i flera dagar och det är ljusa läckra färger som genast borde lugna den, som där inträden, enligt moderna färgkonditioneringsprinciper. Ommålningen har sträckt sig även till den övre vestibulen och även lunchrummet har blivit ommålat till personalens fromma.

Ett öppet fönster i tingshusets andra våning.
Ett av Sven Stertmans foton år 1968.